

Opgave 2 Spiritueel scepticisme

Jed McKenna is de schrijver van verschillende boeken over spiritualiteit. In zijn boeken speelt hij de hoofdrol als leraar van een leefgemeenschap. McKenna is spiritueel verlicht, althans dat zegt hij zelf, maar daar bedoelt hij niet mee dat hij in een soort paradijselijke bewustzijnstoestand verkeert die eeuwig geluk met zich meebrengt. Spirituele verlichting is volgens McKenna iets heel anders en eerder vergelijkbaar met de situatie van een solipsist die ervan overtuigd is dat hij de enige persoon is die werkelijk bestaat.

Om spirituele verlichting te bereiken moet je je volgens McKenna met behulp van een sceptische methode ontdoen van alle overtuigingen waarvan je niet zeker weet of ze waar zijn. De enige waarheid die dan over zou blijven is de zekerheid dat je bestaat: 'Ik Ben'.

McKenna schrijft hierover:

tekst 6

Alleen jij weet dat je bestaat, maar of anderen ook bestaan kun je niet weten. Anderen zouden net zo goed filosofische zombies kunnen zijn, geestloze acteurs die hun rollen spelen op het toneel van mijn dromen. Ook al ervaren we nog zoveel gevoel van verbondenheid, dat er andere mensen bestaan kan nooit méér zijn dan een niet-waarschijnlijk geloof.

Als je 'Ik Ben' kent, heb je de ultieme kennis bereikt. Goed gedaan, ik weet zeker dat je ouders heel erg trots op je zouden zijn, als ze inderdaad zouden bestaan.

naar: Jed McKenna, Jed McKenna's theorie van alles, Samsara, 2014

Het solipsisme waar McKenna over spreekt, kan worden beschouwd vanuit een metafysisch, een epistemologisch en een conceptueel perspectief.

4p 6 Leg uit vanuit welk perspectief McKenna in tekst 6 over solipsisme spreekt.

Leg vervolgens voor elk van de drie perspectieven uit dat solipsisme immuun is voor de sceptische problematiek ten aanzien van het bestaan van andere geesten.

In de leefgemeenschap waar McKenna leraar is, voert hij een dialoog met zijn huisgenoot Karl. McKenna wil met een redenering (een syllogisme) bewijzen dat 'Ik Ben' de enige waarheid is die bestaat.

Eerder in de dialoog zijn zij samen tot de conclusie gekomen dat waarheid bestaat omdat onwaarheid onmogelijk is. Zij hebben ook vastgesteld dat waarheid absoluut, oneindig en onveranderlijk moet zijn. Bovendien gaan zij ervan uit dat ze leven in een solipsistisch universum.

De rest van de dialoog verloopt als volgt:

tekst 7

- McKenna: We hebben vastgesteld dat waarheid bestaat en dat ze absoluut moet zijn. Wat kan er nog eenvoudiger zijn? We hebben de eerste premisse van een waterdicht syllogisme geponeerd. Alles is waarheid. Mee eens?
- Karl: Dat is boven elke discussie verheven. Waarheid bestaat en onwaarheid is onmogelijk, dus is alles waarheid. Er is alleen maar waarheid. Kan niet anders. Ik ben het er helemaal mee eens.
- McKenna: Om nu dus uit te maken wat waarheid is, hoeven we alleen maar vast te stellen wat, met absolute zekerheid, bestaat. Wat, kun je met absolute zekerheid zeggen, is waar?
- Karl: Gemakkelijk, filosofie voor beginners. Ik kan zeggen dat 'Ik Ben'. Ik weet dat ik besta.
- McKenna: En wat is de aard van je bestaan?
- Karl: De aard van mijn bestaan? Bewustzijn, natuurlijk.
- McKenna: We hebben geconcludeerd dat alles waarheid is en dat bewustzijn bestaat, allebei als een vaststaand feit, is het niet?
- Karl: Alles is waarheid, ja. En zeggen dat ik besta is inderdaad hetzelfde als zeggen dat bewustzijn bestaat.
- McKenna: En als we deze punten nu eens in een syllogisme zouden gieten?

naar: Jed McKenna, Jed McKenna's theorie van alles, Samsara, 2014

McKenna formuleert de redenering (het syllogisme) vervolgens als:

- p1 als alles waarheid is
 p2 en bewustzijn bestaat
 c dan is alles bewustzijn

- 4p 7 Geef aan waarom deze redenering ongeldig is.
 Leg vervolgens uit dat als de redenering wel geldig was geweest, deze nog niet overtuigend hoeft te zijn voor een pyrrhonist.
 Beargumenteer tot slot met het onderscheid tussen 'betekenis van waarheid' en 'criteria voor waarheid' of McKenna's waarheidsopvatting aansluit bij de correspondentietheorie of bij de coherentietheorie van waarheid.

Ter verdere onderbouwing van zijn opvatting dat 'Ik Ben' de enige waarheid is, voert McKenna het twijfelexperiment van Descartes op. Dit twijfelexperiment noemt McKenna het cogito, naar Descartes' conclusie 'cogito ergo sum', oftewel 'ik denk, dus ik ben'.
 McKenna schrijft:

tekst 8

Het belang van 'Ik Ben' is niet zozeer dat het een feit is, maar dat het het enige feit is. 'Ik Ben' is het enige dat iemand ooit geweten heeft of ooit zal weten. Al het andere – alle religie, filosofie en wetenschap – is niets meer dan een interpretatie van een droom.

Het cogito is niet louter een gedachte of een idee maar eerder een virus dat alle illusies zal opslokken. Als we eenmaal weten wat het cogito inhoudt, kunnen we beginnen met systematisch alles los te laten wat we menen te weten. Om het cogito te begrijpen heb je nog geen minuut nodig, maar het kan jaren duren voordat je het van binnenuit helemaal hebt doorgrond.

naar: Jed McKenna etc. Magazine Issue: 96 mei 2007

Volgens McKenna denken we allemaal te begrijpen wat het cogito inhoudt maar is het volgens hem nog iets anders om Descartes' twijfelexperiment echt te doorgronden.

- 2p **8** Geef de twijfel van Descartes weer bij elk van de drie niveaus van zijn twijfelexperiment.

Beargumenteer vervolgens met het begrip 'wereldbeeld' en tekst 8 dat er een verschil is tussen het twijfelexperiment theoretisch begrijpen en het helemaal doorgronden.

McKenna's begrip 'Ik' kan worden vergeleken met het door de rationalist Descartes omschreven 'ik' en met de door de empirist Hume omschreven 'persoonlijke identiteit'.

- 3p **9** Geef met het begrip 'verbeelding' een uitleg van:

- een verschil tussen de opvattingen van Descartes en Hume over persoonlijke identiteit en
- een overeenkomst tussen de opvattingen van Descartes en Hume over persoonlijke identiteit.

Beargumenteer met welke opvatting over persoonlijke identiteit je het meer eens bent, die van Descartes of die van Hume. Maak daarbij gebruik van de begrippen 'rationalisme' en 'empirisme'.

Volgens McKenna stuiten we, als we het cogito en de aard van de werkelijkheid helemaal willen begrijpen, op drie problematische kennisopvattingen over de structuur van de werkelijkheid. McKenna omschrijft deze problematische kennisopvattingen overeenkomstig Agrippa's trilemma als oneindige, zelfdragende en magische structuur:

tekst 9

Oneindige structuur is bodemloos. Er is geen uiteindelijke drager die alles draagt, er is alleen een oneindige drager die door niets wordt gedragen. Elk nieuw subniveau dat we toevoegen om het niveau erboven te dragen, vereist een ander niveau eronder. Dat noemen we oneindige regressie. Zelfdragende structuur betekent dat de fundering afhangt van de structuur die ze draagt. Je kunt bijvoorbeeld zeggen dat je weet dat God bestaat omdat de bijbel dat zegt, en de bijbel moet het bij het rechte eind hebben omdat hij het woord van God is. Dat is de denkfout die optreedt bij een cirkelredenering: elke kip komt uit een ei, en elk ei komt uit een kip. Enzovoorts. Tot in het oneindige. Magische structuur betekent dat we zeggen: de pot op, we zien allemaal wel die stomme kip, en natuurlijk komt ze ergens vandaan, dus laten we gewoon maar afspreken dat er een Magisch Ei is en dat is het dan. Dat is een axiomatische denkfout: we gaan uit van een magische fundering – God, de Oerknal – en vandaaruit zien we wel weer verder.

naar: Jed McKenna, Jed McKenna's theorie van alles, Samsara, 2014

- Elk van de drie onderdelen van Agrippa's trilemma kent een eigen probleem.
- 3p 10 Leg bij elk van de drie onderdelen van Agrippa's trilemma in tekst 9 uit welk probleem daarbij is te herkennen.

Volgens McKenna volstaat geen van de drie beschreven structuren als fundament van kennis van de werkelijkheid. Als je de, volgens McKenna, solipsistische aard van de werkelijkheid wilt leren kennen, ben je volgens hem vanzelfsprekend volledig op jezelf aangewezen:

tekst 10

Je moet beginnen met te beseffen dat je er helemaal alleen voor staat, dat je geen leraren hebt en geen vrienden of medestanders die je steunen. Je moet dit echt zelf uitzoeken, want wat je moet uitzoeken is je eigen zelf. En als daarvoor godsdienst nodig is of een sceptische methode of gevangenisstraf, dan zal je daar heel wat meer aan hebben dan aan wat voor boek dan ook.

naar: Jed McKenna, Jed McKenna's theorie van alles, Samsara, 2014

Het doorgronden van de fundamentele kennis van de werkelijkheid brengt je volgens McKenna tot spirituele verlichting. Daartoe moet je volgens hem sceptisch zijn ten aanzien van alle overtuigingen waarvan je niet zeker weet of ze waar zijn, om je vervolgens van die overtuigingen te ontdoen.

Pierre Bayle heeft een pleidooi voor tolerantie geschreven dat gebaseerd is op scepticisme ten aanzien van religieuze waarheden.

De spirituele opvattingen van McKenna worden in dit verband begrepen als religieuze opvattingen.

3p 11 Leg uit:

- in welk opzicht Bayle het met McKenna's opvattingen eens zou zijn en
- in welk opzicht Bayle tegen McKenna's opvattingen in zou gaan.

Beargumenteer vervolgens met Bayle of de sceptische twijfel en conclusies van McKenna volgens jou productief zijn voor een filosofische levenshouding.